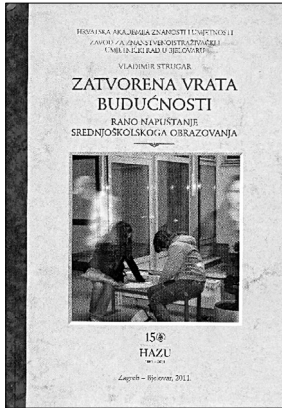

Kako otvoriti vrata budućnosti mladih?

Vladimir Strugar (2011.) **ZATVORENA VRATA BUDUĆNOSTI** – rano napuštanje srednjoškolskog obrazovanja. Zagreb - Bjelovar: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru.

Prvi dio naslova knjige *Zatvorena vrata budućnosti* donekle djeluje zbudjujuće ali i intrigantno s obzirom da je za očekivati kako se mladima otvaraju vrata budućnosti. Baš takvim smišljeno odabranim i pomalo zbudjujućim naslovom autor u čitatelja povećava stupanj radoznalosti koja se može iskazati retoričkim pitanjem: Što znači sintagma „zatvorena vrata...“, koji su uzroci tomu i kako ta vrata otvoriti? Kako neizvjesnost ne bi dugo trajala, autor u predgovoru najavljuje da je predmet teorijske rasprave i empirijske analize u ovoj knjizi zapravo fenomen ranog napuštanja srednjoškolskog obrazovanja mladih, čime se na određeni način mladima doista zatvaraju vrata njihova daljnjeg svekolikog razvoja.

Nakon *Predgovora* okosnicu knjige čine dva poglavlja. Prvo poglavlje **TEORIJSKE OSNOVE PROBLEMA PROUČAVANJA** obuhvaća više logično poredanih dijelova pod slijedećim naslovima: *Od srednjoškolskog prema visokoškolskome obrazovanju: standard koji treba dostići*; *Posljedice nezavršavanja srednje škole*; *Rano napuštanje srednje škole – problem u svijetu i u Hrvatskoj*; *Definiranje problema*; *Neki uzroci ranog napuštanja školovanja – rezultati istraživanja*; *Programi za otklanjanje uzroka ranog napuštanja škole*.

Drugo poglavlje **REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA** sadrži sljedeće dijelove: *Predmet istraživanja*; *Cilj istraživanja*; *Zadaci istraživanja*; *Populacija, uzora, i instrumenti prikupljanja podataka*; *Rezultati istraživanja i njihova interpretacija*. *Navedena dva dijela knjige završavaju Zaključcima*.

Autor je u radu koristio 61 relevantan i aktualan literarni izvor. Na kraju knjige nalazi se *Kazalo imena* i *Kazalo pojmova*.

Poglavlje: Teorijske osnove problema proučavanja (9-25 str.)

Autor, kao polazište teorijskog razmatranja i analiziranja rezultata istraživanja, ističe potrebu stjecanja srednjoškolskog obrazovanja kao minimalnog standarda koji bi trebala dostići svaka osoba. Taj standard je izuzetno bitan za daljnji razvoj i održivost pojedinca i društva u cijelosti. Ubrzani razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije kao i razvoj drugih tehnologija utječu na promjene u svim područjima gospodarskog i društvenog života. Upravo te promjene, fenomen „stalne privremenosti“ nečega, neizvjesnosti i nesigurnosti pratilje su suvremenog čovjeka. Baš zato, ističe autor, valjalo bi ciljeve obrazovanja uskladiti s porukama *Lisabonskog procesa* prema kojima se visoko obrazovanje smatra najnižim stupnjem za aktivno sudjelovanje u ekonomiji znanja.

U tom kontekstu autor otvara temeljni problem u ovom radu, a to je napuštanje obrazovanja (školovanja) u mladim osoba (18-24. g.). Pregledno je prezentiran intenzitet i obuhvat te pojave u nekim europskim zemljama koji se kreće u rasponu od 2,2% u Sloveniji do 50% u Turskoj.

Istaknute su negativne posljedice i rizici (na globalnoj i nacionalnoj razini) napuštanja srednje škole za pojedinca i za društvo. Autor pritom naglašava značajnu ulogu društvene zajednice koja bi odgovarajućim intervencijama trebala prevenirati i popravljati posljedice ove pojave.

Vrlo precizno autor ukazuje na posljedice nezavršavanja srednje škole, koje se manifestiraju u vidu nezaposlenosti, socijalne isključenosti te neprihvatljivog ponašanja i kriminala. Tvrdnja da razina (ne)pismenosti stanovništva, trajanje obveznog obrazovanja i postotak (ne)zaposlenosti utječu na visinu nacionalnog bruto proizvoda po stanovniku, izvedena je na temelju egzaktnih pokazatelja koji oslikavaju stanje u zemljama članicama Europske unije. Autor smatra da bi, na temelju analiziranog stanja, hrvatska obrazovna politika trebala postupno i učinkovito djelovati u smjeru da obrazovanje i znanost uistinu postanu prioritetna područja razvoja i ulaganja.

Koliko je pojava ranog napuštanja srednje škole rasprostranjena i u razvijenim zemljama i koliko joj se pridaje pažnje, govori i činjenica da su je američki aurori nazvali „tihom epidemijom“. Iako u nas postoji nesklad između objavljenih podataka (ovisno o izvorima) jasno je da ne možemo biti zadovoljni s postotkom ranog prekidanja školovanja.

Autor smatra da se i pedagogija (u najširem smislu riječi) mora sa svojih aspekata baviti fenomenom ranog napuštanja, kako srednjoškolskog tako i visokoškolskog obrazovanja.

Osim konstatacije navedene pojave, autor uspijeva iznijeti i njene bitne uzroke. To je prije svih *akademski i školski neuspjeh*. Doživljaj neuspjeha učeniku otežava stvaranje pozitivne slike o sebi, a škola za njega postaje mjesto neugode i gubitništva.

Jedan od razloga je i u tradicionalnom načinu izvođenja odgojno-obrazovnog procesa. Naime, učenici se još uvijek nedovoljno osposobljavaju za samostalno učenje, čime se ne ostvaruje toliko proklamirani epohalni cilj suvremenog obrazovanja a to je, učenika naučiti učiti kako bi se pripremio za život u neizvjesnoj budućnosti.

Autor navodi moguće uzroke ranog napuštanja škole:

- Akademski i školski neuspjeh;
- Tri dimenzije neuspjeha: individualni, sociološki i institucionalni (lokalni),
- Neurološki aspekt neuspjeha, odnosno manjkavosti moždanih funkcija koje uzrokuju različite poremećaje u motorici, čitanju i spoznavanju;
- Učenici nisu naučili učiti pa ne mogu imati jasan obrazovni cilj kad napuste obrazovanje;
- Pogrešan odabir škole (programa), nemotiviranost, izostajanje s nastave, neprikladno ponašanje,
- Financijski, obiteljski ili zdravstveni problemi;
- Niska razina roditeljskog obrazovanja obrazovani roditelji ulažu više jer osjećaju prednosti i svog osobnog obrazovanja.

Autor navodi i teorije koje objašnjavaju fenomen prekidanja školovanja tijekom srednje škole. Ističe i dva modela uzroka ranog napuštanja školovanja, a to su: model frustracija – samopoštovanje i model sudjelovanje – identifikacija.

Zanimljivi su rezultati istraživanja koje se provodilo u 33 države (podaci iz razdoblja 1999.-2006.) iz kojih se mogu izvesti dva temeljna zaključka, a to su: Rano odustajanje od školovanja manje je izraženo u zemljama koje imaju višu stopu zaposlenosti kao i u zemljama koje za obrazovanje izdvajaju viši postotak vlastita BDP-a (to je bitan zaključak o kome bi nositelji vlasti i državne politike trebali brinuti).

Autor se ne zadovoljava otkrivanjem uzroka već on predlaže program mjera i aktivnosti za otklanjanje uzroka ranog napuštanja škole. To podrazumijeva:

- Davanje druge prilike onima koji ulaze u odraslu dob bez kvalifikacija;
- Uvođenje obveznog i besplatnog srednjoškolskog obrazovanja;
- Preventivne mjere i aktivnosti predviđene Nacionalnim programom kao što su: akcijski školski programi, uloga razrednika, smanjivanje broja učenika u razrednim odjelima, kvalitetnija nastava i učenje, suradnja sa školama, stalno stručno usavršavanje učitelja, izvannastavne aktivnosti i dr., pravodobno prepoznavanje rizika od napuštanja školovanja.

Svakako da autor, kao ugledni znanstvenik i vrhunski poznavatelj naše odgojno-obrazovne zbilje, s pravom postavlja pitanje: Postoji li znanstveno dokazano opravdanje da će se obveznošću srednjoškolskog obrazovanja spriječiti rano napuštanje srednje škole, odnosno daljnje školovanje? On smatra da treba podržavati napore prosvjetnih vlasti i drugih institucija i asocijacija u predlaganju mjera za ublažavanje ili otklanjanje uzroka ranog napuštanja škole i otvaranja vrata sretnije budućnosti mladih.

Poglavlje: Empirijski dio (31-73 str.)

Gotovo dvije trećine knjige odnose se na rezultate provedenog empirijskog istraživanja.

U prva četiri podpoglavlja empirijskog dijela prikazana je metodologija istraživanja koja obuhvaća: predmet, cilj i zadatke istraživanja te populaciju, uzorak i instrumente prikupljanja podataka.

Nakon što je temeljito izvršena teorijska analiza istaknutog problema, autor je proveo i relevantno empirijsko istraživanje na uzorku koji je obuhvatio svih 15 srednjih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Cilj je bio istražiti problem ranog napuštanja srednjeg obrazovanja te uzroke tog pojavi, uzimajući u obzir obiteljske prilike kao i učenička i školska obilježja.

U petom su poglavlju prikazani i interpretirani rezultati istraživanja.

Na temelju prikupljenih globalnih pokazatelja o ranom napuštanju srednje škole autor izvodi opći zaključak da u svim srednjim školama postoji problem ranog napuštanja srednjoškolskog obrazovanja, s tim da se ta pojava naročito odnosi na srednje strukovne (posebno trogodišnje) škole.

Zanimljiva su mišljenja i stajališta škola o uvjetima rada, suradnji i učinkovitosti zakonske obveze pohađanja srednje škole. Preko 80% ih smatra da imaju vrlo dobre i izvrsne uvjete rada a oko 90% tvrde da imaju dobru i vrlo dobru suradnju s roditeljima. Posebno je zanimljiva procjena velike većine škola (oko 87 %) da se, uvođenjem zakonske obveze pohađanja srednje škole, učestalost ranog napuštanja srednje škole ne bi značajnije smanjila, odnosno ne bi se promijenilo stanje nabolje.

U ovom ćemo prikazu iznijeti samo neke zanimljivije podatke, odnosno rezultate provedenog istraživanja, koji oslikavaju stanje, ukazuju na uzroke i upućuju na mjere i aktivnosti kojima bi se prevenirali uzroci ili ublažile negativne posljedice ranog napuštanja srednjoškolskog obrazovanja:

- utvrđena je statistički značajna povezanost između socioekonomskog statusa obitelji, obrazovne razine roditelja i broja razloga napuštanja škole,
- najviše učenika (65%) napusti školu u prvom razredu srednje škole,

- učenici, koji su rano napustili školu, uglavnom nisu bili uključeni u dopunsku nastavu i izvannastavne aktivnosti (gdje bi dobili odgovarajuću pomoć u učenju i gdje bi zadovoljili druge interese),
- metoda uvjeravanja učenika nije dala očekivane rezultate u sprečavanju učenika u napuštanju škole,
- negativne ocjene u kombinaciji s drugim čimbenicima mogu pospješiti rani prekid srednjoškolskog obrazovanja,
- neopravdani izostanci izravno mogu utjecati na prekid školovanja,
- iako su zakonski predviđene, pedagoške mjere se ne koriste dovoljno u smislu prevencije ranog prekida srednje škole,
- na odluku o prekidu školovanja za oko dvije trećine takvih učenika utjecalo je više različitih razloga, kao što su: nemotiviranost, negativne ocjene, pretežak nastavni program, trudnoća, neopravdani sati, preseljenje i dr.,
- temeljna su četiri uzroka napuštanja škole; nemotiviranost (31,5%), negativne ocjene (16,3%), pretežak nastavni program – naročito za žensku srednjoškolsku populaciju (13,7%) i neopravdani sati (15,5%) itd.

Osim što je vrlo precizno izdvojio razloge (uzroke) koji mogu, u većoj ili manjoj mjeri, utjecati na pojavu ranog napuštanja srednje škole, autor je na pregledan način ukazao i na moguće učinkovite mjere i aktivnosti koje bi valjalo kontinuirano ostvarivati u sustavu odgoja i obrazovanja (a i šire) kako bi se pravodobno preduhitrile negativne posljedice ove pojave. Navest ćemo ih nekoliko:

- ukloniti prijeteće učenicima iz okruženja (discipliniranje, iznenadno ispitivanje i sl.),
- dnevno postavljati ciljeve uz učeničko sudjelovanje,
- napuštati kruta ponašanja i fleksibilnost u organizaciji nastave i učenja,
- pružati učenicima pravodobne povratne informacije,
- koristiti suvremene nastavne metode i strategije u nastavi i učenju gdje će svaki učenik biti aktivan stavljajući u funkciju sve svoje potencijale i vrijednosti,
- učenicima treba omogućiti da spoznaju i stvaraju pozitivnu sliku o sebi (samopouzdanje),
- ostvariti kurikularni pristup u odgojno-obrazovnom radu,
- pravodobno i kvalitetno otklanjati uzroke neopravdanih izostajanja učenika s nastave,
- pružati učenicima pomoć u učenju i putem dopunske nastave i uključivati ih u izvannastavne aktivnosti kako bi se afirmirali u nekom od područja onih aktivnosti za koje imaju određenu darovitost i volju.

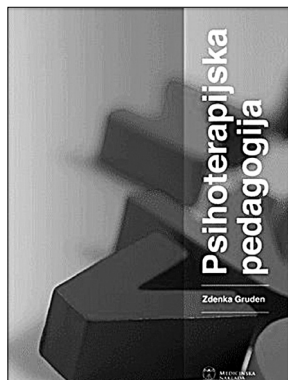
Posebna je vrijednost ove knjige i u tome što je ova tema po prvi put u nas cjelovito obrađena. Autor je znanstveni stručnjak iskustva povezao s našom odgojno-obrazovnom i društvenom zbiljom te analitičkim putem izdvojio uzroke pojavi ranog napuštanja srednje škole kod dijela srednjoškolske učeničke populacije. Jednako tako autor je predložio mjere i aktivnosti koje bi valjalo poduzimati kako bi se preveniralo i utjecalo na otklanjanje uzroka ove negativne pojave.

Autor knjige, prof. dr. sc. Vladimir Strugar, jedan je od najplodonosnijih živućih hrvatskih pedagoških pisaca i stvaratelja. Njegova bogata znanstveno-stručna produkcija ishod je dugotrajnog, stvaralačkog i marljivog rada u svim prosvjetno-pedagoškim područjima. U svojim radovima vrlo uspješno povezuje pedagošku teoriju i odgojno-obrazovnu praksu. Profesor Strugar se ne zadovoljava samo utvrđivanjem stanja, već vrlo intenzivno traga i predlaže razumna rješenja koja bi pridonijela podizanju kvalitete odgoja i obrazovanja na dobrobit pojedinaca i društva u cijelosti. Upravo tu svrhu ima i knjiga „ZATVORENA VRATA BUDUĆNOSTI“ – rano napuštanje srednjoškolskog obrazovanja.

Zbog svega rečenog ova knjiga predstavlja izuzetno vrijedno djelo namijenjeno vrlo širokom krugu korisnika koji se izravno ili neizravno susreću i bave pitanjima odgoja, obrazovanja i osposobljavanja mladih za život u neizvjesnoj budućnosti. Ukratko, to su: znanstvenici, strukture prosvjetne vlasti, politički čimbenici, prosvjetni djelatnici, roditelji i dr.

Prof. dr. sc. Mijo Cindrić

Psihoterapija i pedagogija

Zdenka Gruden:
PSIHOTERAPIJSKA PEDAGOGIJA,
Medicinska naklada;
Zagreb, 2010.,
259 str.

Knjiga koja se ovdje prikazuje djelo je hrvatske autorice prof. dr. sc. Zdenke Gruden, a obuhvaća 259 stranica teksta, literaturu, pojmovnik i biografiju.

Zdenka Gruden eminentna je stručnjakinja iz područja neuropsihijatrije i psihoterapije te je svoj čitav životni vijek posvetila psihičkim problemima djece i mladih, uključujući i rad s njihovim roditeljima. Veliki dio svoga radnog opusa dr. Zdenka Gruden usmjerila je na učitelje i nastavnike te studente kroz edukativne grupe koje rade po principu Balintovih grupa za liječnike. Promicanje zdravstvene kulture radom na području emocionalnoga i nesusjesnoga kod učenika i nastavnog osoblja izazvalo je veliki interes i odaziv škola za edukativne grupe. Kao rezultat takvog rada javila se i potreba za izdavanjem ovog sveobuhvatnog teorijskog, ali praktično iskušanog štiva koje će također pridonijeti poboljšanju kvalitete odgojno-obrazovnog rada u našim školama.

Knjiga PSIHOTERAPIJSKA PEDAGOGIJA u četvrtom, obnovljenom i dopunjenom izdanju sadržajno je podijeljena u tri dijela.

U prvom dijelu *Osnove psihoterapijske pedagogije* autorica ističe da je zadatak psihoterapijske pedagogije razumjeti nesusjesna zbivanja kod učenika, učitelja i roditelja te njihov međusobni odnos, jer se na taj način oplemenjuje odgojno-obrazovni proces. Psihoterapijska pedagogija treba osposobiti edukatora (učitelja) da razumije svoje i učenikovo nesusjesno, da prepozna kakvi se poticaji događaju na relaciji učitelj – učenik – roditelj i što se zbiva „iza fasade pojavnoga“. Odnosno, što to može izazvati otpor pojedinca, jer svatko tko osjeća da bi mogao biti „otkriven“ ne želi prihvatiti novu istinu o sebi. Stoga je potrebno upoznati svoje otpore i otkloniti ih mir-

nim, postepenim pristupom. Psihoterapijska pedagogija proučava najprije strukturu i razvoj osobnosti kroz dinamski pristup grupi, jer se edukacija (odgojno-obrazovni proces) i ostvaruje u razredu, tj. u grupi. Edukator je isto među svojim kolegama, dakle, opet u grupi. Također, i izvan svoje profesije živimo u grupi: u obitelji, s prijateljima, u društvenoj zajednici.

U drugom poglavlju *Psihopatologija školskog djeteta* govori se o mladenačkoj neprilagodbi i adolescentnim krizama, depresivnim, histeričnim i opsesivnim reakcijama djece te o ostaloj psihopatologiji i psihosomatici školske populacije. Vrlo je važno znati da se navedena simptomatologija gotovo uvijek odražava na školski uspjeh, odnosno neuspjeh. Stoga je uputno posvetiti veliku pozornost načinu komunikacije u školama i modelima razvoja samopoštovanja, kao najvrednijim dijelovima edukacije i kod učenika, ali i kod učitelja. Samopoštovanje stvara osjećaj sreće te se sretna osoba osjeća kompetentnom ovladati svim životnim promjenama i nedaćama. Poštovati sebe samog znači cijeniti svoje vrijednosti, računati na sebe sama u rješavanju problema i prilagoditi se na životne promjene, ali i biti odgovoran prema drugima.

Treći dio knjige nosi podnaslov *Grupa*. Grupni fenomen središnja je pojava u psihoterapijskoj pedagogiji. Edukativni proces je u stvari grupni proces, Autorica naglašava da je poznavanje grupne dinamike i razumijevanje pojedinca kroz grupu imperativ za svakog pedagoškog radnika. Pretpostavka da je među učenicima uvijek prisutan manji ili veći broj psihički oštećenih osoba, pomaže boljem razumijevanju njihovog ponašanja, a istodobno je to smjernica za pravilan pristup i postupak prema takvim osobama. Dr Gruden naglašava nesvjesne procese koji su podloga često nerazumljivom ponašanju učenika. U poglavlju *Grupa* autorica detaljno obrađuje pojam grupe i fenomen terapijske grupe. Posebno se osvrće na grupe roditelja, razred kao grupu te edukativne grupe za učitelje i odgojitelje. Čitatelju će osobito biti interesantni podaci o načinu primjene psihoterapijskih tehnika u profesionalnom i osobnom životu, jer ne liječi tehnika, već osoba koja tu tehniku primjenjuje.

Potreba za psihoterapijskom pedagogijom niknula je upravo iz praktičnih potreba učitelja. Klasično obrazovanje edukatora (učitelja i nastavnika) ističe pretežno kognitivnu stranu pristupa edukantu (učeniku). Takva edukacija stvara veliko formalno znanje pedagoškog radnika. No, često se događa da onu nezrelu emocionalnu i moralnu dimenziju svoje osobnosti učitelji skrivaju iza raznih obrambenih mehanizama. Takvom edukatoru potrebna je dodatna edukacija koja dodiruje emocionalnu stranu osobnosti, mijenja hijerarhiju unutarnjeg vrijednosnog sustava, što sve frustrira. Ali, bez frustracije nema promjena, naglašava autorica. A, promjena je potrebna kako bi se udovoljilo suvremenim zahtjevima edukacije. Pri spomenu riječi

psihijatar ili *psihoterapeut* može nastati burna reakcija određene grupe edukatora. Pritom su najglasniji i najveće otpore imaju, upravo oni kojima najviše i treba profesionalna korekcija osobnosti.

Ova knjiga ima zadatak motiviranja i otklanjanja sumnji i otpora prema psihoterapeutu i psihijatru u edukativnom procesu. Edukacija nastavnog kadra trebala bi se proširiti na upoznavanje vlastite osobnosti i na trening rada s drugim osobama, što se, za sada, najbolje postiže radom u edukativnim grupama. Stoga je ova knjiga izuzetno vrijedno stručno i praktično štivo za svakog odgojno-obrazovnog radnika koji radi u odgojno-obrazovnom sustavu.

Kroz sadržaje poglavlja knjige proteže se težnja autorice da čitateljstvu približi psihoterapeutski rad u pedagogiji na način da ga oduševi za otkrivanje njegovih životnih i radnih potencijala i usmjeri na suptilno poticanje osobnog razvitka. Treba istaknuti, da ova po tematskom pristupu, suvremena i u praksi provjerena knjiga može biti inspirativan i stručni poticaj svima koji žele unaprijediti svoj profesionalni i osobni razvoj.

Dr. sc . Irena Slaviček
irena.slavicek@zg.t-com.hr